

بەلاقووکین ئەمریکا ب زمانی کوردی و هەلوۆیستی وەلاتین هەریمی نیسانا ۱۹۵۰ - ئەیلۆلا ۱۹۵۰.

۱ نڤیسین : م. کاروان صالح وپسی

ر ر ر ر ر ر ر ر ر ر

پۆژنامەیا سوری (العلم)
دابوو دیارکرن : نەشتەکی
سەرنجراکێشە. کۆمەتا
ویلايەتین ئیکگرتیین ئەمریکا
پشتەمانیا بەرزەووەندیین مەلەتی
کورد بکەت. پشتی پشتەمانیا
بەرزەووەندیین گرۆپەکی تۆندرو
بئ وەلات و بئ خانە کری و
دەولەتەکی بۆ دناڤ دای جیھانا
عەرەبی دا دروستکری.

ژبەر هەبوونا پەيوەندی و چالاکيین ئیکەتییا سۆقییەتی
ل دەقەرین کوردی یین سەر سنۆری ئیکەتییا سۆقییەتی،
هەرەوسا بەلاقبوونا دەنگوباسین سەردەهەریکنا کوردان ب
شپۆیەکی باش زلایخ دەستەلاتدارییا ئیکەتییا سۆقییەتی
قە، بقی چەندی ترسەکا زیدە لەدەف نوونەر و دبلۆماتکار و
سیخۆریین ئەمریکا دناڤ ئیرانی دا پەیدابوو، چونکی ئەوان
هزر دکر، ئیکەتییا سۆقییەتی یا فان پینگافان دهاڤیژیت
داکو پیکەھی خۆ ل دەقەرئ بیژ بکەت و ل پاشەپۆژی
کوردان ب دژی بەرزەووەندیین ئەمریکا ل پۆژەلاتا ناڤین، ب
تایبەتی ل عیراق و ئیرانی بکارینت. لەورا ل نیسانا ۱۹۵۰،
قۆنسۆلخانەیا ئەمریکا ل تەهران بەلگەنامەیکە بۆ وەزارەتا
دەرڤە یا ویلايەتین ئیکگرتیین ئەمریکا فریکر بوو، تیدا
گرنگترین ئارمانج و مەبەستیین ئەمریکا ل پۆژەلاتا ناڤین
ب گشتی و ل عیراق و ئیرانی ب تایبەتی دابوون دیارکرن، ئەو
ژ ئەڤین ل خۆرائ بوون :

۲. بۆ پششەبەرن و نیشان دانا ناڤدارییا ویلايەتین
ئیکگرتیین ئەمریکا پیدڤییە هیزا لەشکەری
و پششەسازیا ئەمریکا بەیتە شرفەکرن، هەرەوسا
ئەڤ چەندە گرنگە بۆ ریکخستنا پرۆگرامەکی
ماوە کورت، ئەڤ چەندە دا هاریکارییا ئەمریکا
کەت بۆ دانا هەلسەنگاندنەکی ناڤخۆیی، دایبەتە
ئەگەرئ بەرقراربوونا ئابۆری، ئەڤ گرنگیە بۆ
بەردەوام بوونا پرۆگرامی هاریکارییا ئەمریکا
دراستی دا ل هەر جەهەکی پۆژەلاتی ل سەر بناخی
پششەبەرن هیژئ هاتیە دانان.
۳. شرفەکرن نەڤیان و نەپششوازیکنا سیستەمی
خەلەت یی کومیۆنیستی دناڤ خەلکی ئەڤان
وەلاتان واتە عیراق و ئیرانی دا (Embassy in
(Tehran, 5 April, 1950).

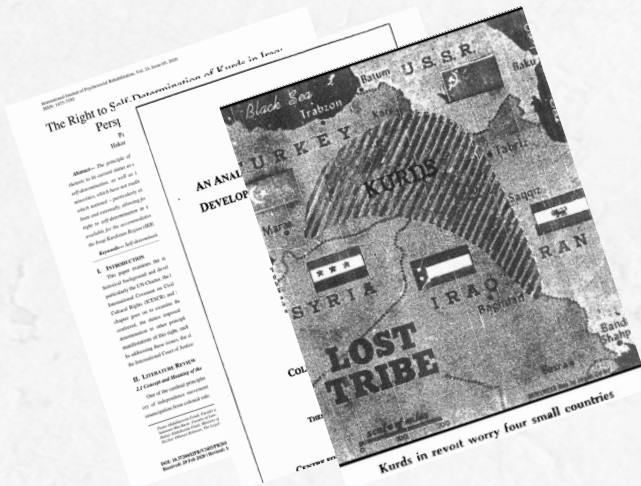
۱. هەتا نۆکە تا رادەبەکی یا گونجاییە و دروستە
هەمی پینگاف بەینە هاقیتین، ببنە ئەگەرئ
ئارامیا سیاسی و ئابۆری یا ئیرانی و عیراقی، ئەڤ
خالە زۆر گرنگە، پششە جوونا سیاسی و ئابۆری
دئ ئیرانی و عیراقی بەیزکەت بەرامبەری هەر
هیژشەکا دۆژمندیاری زلایخ نەتەوومیین دۆژمنشە (بۆ
نموونە کورد یان ئیکەتییا سۆقییەتی).

حکومەتا عێراقی وەسا هزر دکر کو ئەف بزاف و پێنگاڤین ئەمیریکا دئ بنه ئەگەرئ بەرهف پێشقهبرنا هزرا نەتەواهیەتیا کوردی و بقی چەندئ ئیدی دەزگەهین حکومەتی نەشتین کونترۆلی سەر بکەت و ل پاشەپۆژی دئ تووشی ناریشەیین هەستیاریت. بەلئ چونکی لقی دەمی عێراق مژوولی پێرسا کومیونسیتان و ناریشین نابۆری یین عێراقی بوو، لەورا هند گرنگی بقی چەندئ نەدابوو (Department of State, 10 April, 1950).

هەزیه بیژین ، هەلۆیست حکومەتا عێراقی بەرامبەری بەلاڤووکی کوردی یئ ئەرتینی و گونجایی بوو، لقی دەمی دا دەلیقه بۆ رێقهبەری گشتی یئ کارووبارین پراگەهاندئ یئ ئەمیریکا هاتە پێش و دانوستاندن دگەل رێقهبەری گشتی یئ پڕۆیاگندە و پراگەهاندئ یئ حکومەتا عێراقی، حسین رحال (Husseini Rahhal) ئەنجام دابوو، ناڤیری دابوو دیارکرن، بەلاڤووکی ژ هەمی لایانقه جهئ رازیوونا حکومەتا عێراقی بوون، راستی دا ئەقئ کۆمبوونئ پتر ریکخستن بۆ هەڤکاریکرنا بەرژوهەندیین ویلایەتین ئیکگرتیین ئەمیریکا و حکومەتا عێراقی ئینان پێش، ل سەر داخووزیا رێقهبەری رادیویا دەنگی بەغدا، (رشید نەجیب)، کاسیتهک ژ زاراقی بابانی یئ کوردی ل سەر تەندورستی و خواندن دگەل بەرنامە مۆزیک و ستراپین کوردی ، هاتوو نامادەکرن ژلای رادیویا دەنگی بەغدا قە ب بەرپرسی بەلاڤووکی کوردی ل ئیران، ئەوئ دگەل شاندى ئەمیریکی هاتی دا، ئەف کاسیته دهاته بکارئینان بەری پێشکێشکرنا فلمی تۆمارا کوردستانى دا.

ب ئالیکارییا دەزگەهین راگەهاندئ یین ئیران، ئەمیریکا بزاف کر رۆژنامە و رادیویان ب زمانێ کوردی دەقهیین کوردنشین بەلاڤ بکەتن و پێگەهین خو یین راگەهاندئ بەرهف دەقهیین کوردنشین ل کوردستانا عێراقی بەهت. لەورا ل ١٠ نیسانا ١٩٥٠ئ، بالیۆخانەیا ئەمیریکا ل بەغدا راپۆرتەک ل دۆر»پێشکەفتین نۆی یین گریڤایی ب زمانێ کوردی» ، بۆ و مزارتا دەرڤەیا ئەمیریکا فریکر بو، تیدا دیار کریوو کو رودۆلف ئەغری (Rudolph Ag-grey) سەریازی کاروبارین گشتی یین ئەمیریکا سەرمدانا تەهرانێ کریه و چاف ب حەیب ئەمیری (Habib Ameri)، رێقهبەری پەیهەندیین قونسۆلخانەیا ئەمیریکا ل تەبریز کەفتبوو. هەرەسا تیدا هاتیە دیارکرن کو ئەمیری رودۆلف دئیاکریوو کو وی دگەل سەرۆکی هۆزا شکاک (عومەر خان شکاک) دانووستاند ل دۆر بەلاڤووکی کوردی کریوو و شکاک رازیوونا خو ل سەر بەلاڤووکی کوردی دیارکر بوو. ژبەرەندئ، بالیۆخانەیا ئەمیریکا ل تەهران کومبوونەک بۆ رودۆلفی دگەل رێقهبەری گشتی یئ پراگەهاندنا ئیران، بەهرا م شاهرخ (Bahram Shahrokh)، ریکخستبوو. لەمە کومبوون هاتیە ئەنجامدان شاهرخ بریارا قەکرنا پشکەک زمانێ کوردی دناڤ رادیویا تەهران دا بوو. شاهرخی داخواز ژ رودۆلفی کر کو حەفتیبانە سەد کوپین بەلاڤووکی کوردی بۆ بهینه رەوانەکرن، دا کو ل سەر سەرۆک هۆزین کوردی ل سەر سنۆری عێراق و ئیران بەلاڤ بکەن (Department of State, 10 April, 1950).

بقی چەندئ خەونا ئەمیریکا بجە هات و رابوو بەلاڤکی کوردی ل ئیران و مووسل بەلاڤکرن و ئەف بەلاڤووکی بریک دەزگەهین هەوالگرتیین بریتانی و ئیران دگەهشتە دەقهیین کوردنشین. دەهەمان پێنگاڤین خودا، ئەمیریکا رابوو ب قەکرنا پشکین زمانین کوردی دناڤ رادیوین ئیران دا. ئەف پشکە رادیوو ب تۆمارکرن دابونەرتین کوردان، موزیک، نامۆژگاریان، دەنگوباسان ب زاری «بابانی-سۆرانی یئ سلیمان»، بەلاڤ دکر. وەک بەلگەنامەین هەوالگرتیا ئەمیریکا دیار دکەن ئارمانج ژقان بزاف و پێنگاڤین ئەمیریکا ئەو بوو کو سنۆرەکی بۆ بەلاڤ بوونا هزرا کومیونستی ل دەقهری دانیت و نەهیلیت پێگەهئ ئیکەتیا سۆڤیەت ل دەقهری بەرههەرتا. دەرەمەردا، حکومەتا عێراقی تارادەکی ب دژی قان پێنگاڤ و پڕۆیاگندەین ئەمیریکا نەبوو. سەرەرای هندی

دریژە پیدانا خۆ ل دۆر هەلۆیستەن حکوومەتا سۆریا ل دۆر بەلاڤووکەن کوردی ب تایبەتی دەنگی ئەمریکا ب زمانی کوردی رۆژناما سوری دایە دیارکرن: « ئەم ئەوین کارتیکرنا هەستیاری ئەقە سیاسەتە دزانین حەز دکەین بتنی ئامازە ب هندی بدەین ، ئەف چەندە دئ مە خەمگین کەت، ئاریشە نینە کارقەدانا وئ چەواپیت، هەتا هەمی عیراقی ژ نیک قەکن». ژلایە خوەقە بالیۆزخانەیا ئەمریکا ل بەغدا خۆیاکر بو، چ ھۆکارین مەترسیی و راستیی ل پشت بەلاڤکرن ئەقە پاپۆرتی د رۆژنامەیا سوری دا نین، ئەف رۆژنامە یا هەندە کەسایەتیانە دگەل سەرنەقەسەرەکن یئ نەبتنی ب درەوان و دەلبەقیان ناقدان، بەرۆقاژێ بەلکۆ پیچەکن یئ کورمەیی ژ، و ئەف جیرۆکا دویر ژ راستیی بخۆ قەھاندی یە و دکەتۆاری دا چ بەلگە ل بەر دەست نین ئەقە چەندی بسەلمینن (Department of State, 10 April , 1950).

هەروەسا پرسیا گریڤدایی ب بەلاڤووکەن کوردی قە د وی دەمی دا ژ ژیدمەکی دی هاتبوو، ل دەمی بالیۆزی تۆرکیا، (حسین رحمی ئاپاک)^(۳) ل عیراقی د روونشتەکن دا بووچوونین خو بۆ بەرپرسی کارووبارین گشتی یئ بالیۆزخانەیا ئەمریکا دەبارەیا بەلاڤووکەن کوردی دابوو دیارکرن، نقیسینگەھا بەرژەوندی ئەمریکا بەلاڤووکەکن ب زمانی کوردی بەلاڤ دکەت و بۆ روونکر بوو: « مە تۆرکان بەری هینگە زمانی خۆ یئ ب کوردان قە سۆتی و مە نەقیت ئەقە چەندی دووبار بکەین قە»، بەلئ بالیۆزی ئەمریکا بۆ ئاپاکی دابوو دیارکرن، ئەف بەلاڤووکە بتنی بۆ کوردی عیراقی یە، هەروەسا بۆ خۆیا کر بوو، ئارمانجا وئ یا سەرەکی ئەو بوو، بزاقان بکەت ئەوئ جوداھییا دناڤ پیزانین و چالاکیین هەیی دا پریکەت ژبو بەرسنگرتنا پرۆپاگاندین ئیکەتییا سۆفیەتی دناڤ کوردان ، هەتا ئەف بزاقا بچووک یا هاتیە هاقیتن ژلایە نقیسینگەھا بەرژەوندی ئەمریکا قە، ئەف چەندە ل بەغدا تشتەکن زۆر گرنگ بوو، چونکی ئەف بەلاڤووکە دگەشتن ریژەکا زۆرا کوردان ئەوین چ تشت دەبارەیی کوردان نەدزانین. ل سەر داخووزیا بالیۆزخانەیا تۆرکیا، بەردەوام کوپیەکا هەر بەلاڤووکەکن بۆ دەھاتە فریکرن، هیقییا بالیۆزخانەیا ئەمریکا ئەو بوو، ترسا ناقیری نەمیت ل دەمی جورین بابەتین دناڤ بەلاڤووکە دا هاتین بەلاڤکرن دبیت، ب تایبەتی دا چەندیەتییا هەقکاریکرن دناقبەرا تۆرکیا ئەمریکا دا بۆ ب روونی هیتە ئاشکەرەکن (Department of State, 10 April , 1950).

ل ۷ نیسانا ۱۹۵۱ی، دەستەکا ئامیری تۆمارا رادیویا کوردی ل بەغدا بەریخۆ دابوو باکۆری بۆ گەشتەکا درێژ، دماوی گەشتا خۆ دا، ریڤەبەری رادیوی، رابوو ب ریڤخستن و ئامادەکرن مۆیکژەنن ناقدارین کورد ل گوندان ژبو تۆمارکرن مۆزیکا رەسەنا کوردی ل سەر ئامیری تۆمارکرنی ، ل دەمی دزقرین بەغدا قە، نامیرین تۆمار ل سۆدیۆن رادیویا هینە هەلگرن و ریڤخستن داکۆ بین بەشەک ژ ئەرشیف مۆزیکا کوردی ل رادیوی، وپشتی هینگە دا بۆ کوردان ل دەقەرین باکۆری عیراقی هینە بەلاڤکرن قە (Department of State, 10 April , 1950). هەژی یە بیژین ل قی دەمی دا ئەقان جورە چالاکیین تۆمارین دەنگوباسیین مۆزیک و سۆشتی کوردستان دناڤ دەقەرین کوردی دەنگە دابوو، کیم مال هەبوون رادیو تیدا نەهەین، خەلک بەردەوام گوھێ خۆدا ئەقان جورە تۆماران و جورەکی خۆشی و ئارامی ددا خەلکی.

ئیکەمین رەخنە ب دژی بەلاڤووکەن کوردی هاتیە ئارستەکرن، دزقریت بۆ ۱۴ ئادارا سال ۱۹۵۰ی، ل دەمی نامەیکە بۆ رۆژنامەیا سۆری العلم (زانست)^(۱) هاتیە فریکرن و وەک پاپۆرت دقە رۆژنامی دا هاتبوو بەلاڤکرن و نقیسەری دابوو دیارکرن، ئەمریکا یا بزاقی دکەت: « پرۆژی کوردستانا مەزن»، ساخ کەت قە (Department of State, 10 April , 1950).

هەروەسا رۆژنامەیا سۆری (العلم) دابوو دیارکرن: نەتشتەکن سەرنجراکیشە ، حکوومەتا ویلاپەتین ئیکگرتیین ئەمریکا پشتمەقانییا بەرژەوندیین مللەتە کورد بکەت، پشتمی پشتمەقانییا بەرژەوندیین گۆرپەکن تۆندرو بئ وەلات و بئ خانی کری و دەولەتەک بۆ دناڤ دلئ جیھانا عەرەبی دا دروستکری^(۱) داکۆ ئارمانجین خۆ بەدستقە بینت و پیگەھئ ئیمپرالیزمی نۆی بەیز بکەت. هەروەسا نەتشتەکن جەئ سەرانجراکیشیی یە، حکوومەتا ویلاپەتین ئیکگرتیین ئەمریکا ب کویری و هویری هزری ل دۆر بەرژەوندیین مللەتە کورد بکەت، چونکی سیاسەتا ئیمپرالیزمییا ویلاپەتین ئیکگرتیین ئەمریکا ب رژی بەریخۆدەت پیدقیاتییا دروستکرن ئەقە دەولەتی ، ب تایبەتی لجهئ وئ (کوردستان) یئ ستراتیژی، پینگاڤین هاتینە هاقیتن ژلایە دبلۆماتکاریین ئەمریکا قە، بۆ دانا زمانی کوردی ل سەر بەلاڤووکەن ئەمریکا و یین ریڤخراوا نەتەوپیین ئیکگرتی ئەقە مەرەمی ب ئاشکەرایی دیار دکەن (Department of State, 10 April , 1950).

ژلايىن خۇڧە، باليۇزخانەيا برېتانيا ل بەغدا بۇ ماومەيەك دېڭىز دېڭىچوونا بەلاقىرنا تىشەك ب زمانى كوردى دىكرە، ھەزى يە بېژىن گۆڧارەك ب زمانى كوردى ژلايىن پىشكا پېژانىنان يا باليۇزخانەيا برېتانيا لدمورووبەر و راستەوخۇ پىشتى شەرى دووى يى جىھانى دەتە بەلاقىرنا، ھەروسا باليۇزخانەيا برېتانيا ژ نىزىكە دانوستاندن دگەل ئەمىرىكا ، ب تايىبەتى دگەل نىڧىسىنگەھا بەرژمەندىيىن ئەمىرىكا دى بياقى دا دىكر، ل دووماھىيى برىار ھاتبوو دان، گۆڧارەك ھەيقانە يا رەوشەنىبىرى بزمانى كوردى ل مووسل بەيتە نىڧىسىن و بەلاقىرنا. برېتانيا بزاف دىكر و داكوكىي ل ھندى بىكەت، چ نىشانىن ھەڧرىكىي د بەرھەمىنانا بابەتېن زمانى كوردى دناقبەرا ھكومەتېن برېتانيا و ئەمىرىكا دا

حسین
رەحمى
نايەك

پەيدانابن، باليۇزخانەيا ئەمىرىكا دىلگەنامەيەك خۇدا دابوو دىارىكر، ھەر دەمى بەلاقىووكا برېتانيا ھاتە چاپىكر، دى بزىترىن وەخت كويىەك ژى بۇ ۋەزارەتا دەرڧە يا ئەمىرىكا ھىتە ڧرىڧىكر (Department of State, 10 April , 1950). چونكى لىقى دەمى ھەماھەنگىيەك تەمام و ساخلەم دناقبەرا ھەر دوو ۋەلاتان دا ھەبوو.

پىشتى بۇرنا ھەشت ھەيقان ل سەر بەلاقىرنا بەلاقىووكا كوردى ژنوى راستيا ديار بوونا وئ دەرەكەفت و ھەسا دەتە شىرۇڧەكرن، چاپىكرنا وئ دجەھ خۇ دابوو، بەردەموام داخووا وئ ژلايىن خۇينەران ڧە دەتە كر، ب تايىبەتى ژلايىن وان ڧە ئەووين دخواست بەلاقىووك بەردەموام بگەھىت دەستى وان، ھەروسا ھەر دوو ھكومەتېن عىراق و ئىرانى برىكا نىڧىسىن و نەمايە رازىبوونا خۇ لدۇر بەلاقىووكى ژلايىن بەرھەم ئىنان، شىرۇڧەكرن، پىك ھات و بابەتېن وئ ڧە دابوو دىارىكر، ھەروسا باليۇزخانەيا ئەمىرىكا دابوو دىارىكر، دىشان دا گەلەك پىشكەفتن دىلگەنامەيەك بەيتە ئەنجام دان، ب تايىبەتى ژلايىن لەشى (ڧۆرمى ڧە) و زمانى ڧە، ھەر دوو ۋەزارەتېن بەلاقىووكا دىكر، دىياڧى زمانى نىڧىسى گەلەك شارمزا نەبوون، ژبەر ھندى پىريا بابەتېن وان ژ بەلاقىووكىن زمانى ھەربى دەتەنە ۋەزارەتېن، لەورا دى بىنن بابەتېن وئ گىڧىدايى ووردەكارى و بەرژمەندىيان بوو (Department of State, 10 April , 1950).

ھەرچەوايىت ، باليۇزخانى دابوو دىارىكر، دى ستافى بەلاقىووكى بەردەموام بيت ل سەر كارى خو، ھەروسا دى بزاف بۇ ڧەدېتە كەسەك نىكى يى ۋەزىرەتېن كورد بەردەموام بن تا دەيتە دىتن، ئەڧ ۋەزىرەتېن نۆكە پىڧىڧىيە ئەڧى چەندى بىكەن و ل سەر كارىن خۇ بەردەموام بن. ۋەزارەتا دەرڧەيا ئەمىرىكا ژ ھەمى دلى خۇ پىشتەڧانیا خۇ بۇ باليۇزخانەيا ئەمىرىكا دىبارەي بەلاقىرنا بەلاقىووكىن كوردى دابوو دىارىكر و داخووا ژى كر بوو سەرەڧاى مەزاختىن وئ ل سەر كارى خۇ بەردەموام بن، دگەل ھندىدا چ بۇدجە بۇ بەلاقىووكى تەرخانەكر بوو، پىشنىازا ھندى ھاتبوو كر، ۋەزارەتا دەرڧە يا ئەمىرىكا دى بەغدا ئاگەھدار كەت، ھارىكارىيىن دارايى يىن بۇ بەلاقىووكى تەخانكرىن زىدە بىكەت بۇ بەرڧرەھكرن، شىرۇڧەكرن و پىشڧەبىرنا پىرۇگرامى زمانى كوردى يى نىڧىسىنگەھا بەرژمەندىيىن ئەمىرىكا و بەغدا (Department of State, 10 April , 1950).

ھەزى يە بېژىن، دىلگەنامەيا خۇ دا، باليۇزخانەيا ئەمىرىكا دابوو دىارىكر: « ئەم نۆكە مژوولى ئامادەكرنا بەلاقىووكا كوردى نە، ھەروسا مە كاسىتەك كوردى ب زاراشى بابانى دروستكرى يە بۇ ژمارەكا ڧلم كارتوونىن ئەمىرىكى يىن لدۇر تەندروستىيى»، ھەروسا ل قى دەمى دا باليۇزخانەيا ئەمىرىكا دابوو دىارىكر، « ئەم ئھا مژوولى كۆمكرنا جۆرەكى بچووك يى پەرتووكخانەك نە بۇ مۇزىكا كوردى» (Department of State, 10 April , 1950). ھەروسا باليۇزخانەيا ئەمىرىكا ئامازە ب ھندى دابوو، وئ دڧىت پىكەت و دىاربوونا بەلاقىووكا كوردى بەرڧ پىشڧە بىت، ژمارا كۆمكرنىن خۇ يىن مۇزىكى بەرڧرەھ بىكەت، بۇ بكارنىنانا دەنگى ئەمىرىكا ئەگەر جارەك ب زمانى كوردى ھاتە بەلاقىرنا، دگەل پۆستەرەكى روون يى تەندروستىيى ب كوردى بەيتە چاپىكرن ل بەغدا، نىزىكى ۴۰۰۰۰۰ ھزار دىنارىن عىراقى واتە نىزىكى ۱۱۲ دۇلارىن ئەمىرىكى دا ل ھەر سى پۆستەرەن رەنگاورەنگ دگەل ھەڧدەستى شىوەكارى و ھەمى مەزاختىيىن كويىكرن بۇ ۵۰۰ كويىان بەيتە خەرچىكر (Department of State, 10 April , 1950).

ل دهمى پتريا سهرکردين كورد ناوارمى ئىكەتيا سۆڧىيەتى بووين و سياستەتمەدارين كورد چالاكبين سياسى ل ئۆبنانى و سۆريى ب پشتهقانيا نوونەراتيا ئىكەتيا سۆڧىيەتى ئەنجام دده، هينگى جيهانا عەربى بەرەف قۇناغەكا هەستيار دچوو، ژبەركۆ هزيرين ب دژى ئەمريكا دناڧ دا گەشەكر بوون، ب تايبەتى ل گولانا سالا ۱۹۵۰ئى، بزاقا

توفيق سويدى

دژى ئەمريكا ل جيهانا عەربى سەرهلدا بوو، نوونەراتيا ئەمريكا ل بەيرۆت و ديمەشق هاتە تەقاندن، داخويانين جودا جودا يين رايان گشتى ژلايى و مزيرى ئابۇرى يى سۆريا (معروف دواليى ۱۹۴۹-۱۹۵۰)^(۱) و سەرۆك و مزيرى عيراقى (توفيق سويدى - ۵ شۇباتا ۱۹۵۰-۱۵ ئەيلۆلا ۱۹۵۰ئى)^(۲) هاتبوون راگهانندن و ئيدانەيا ئەقى چەندئى كر بوو.

هەرۆهسا هندەك بەرپرسيى دى يين بلند دەربريىن جۇراوجۇر د رۆژنامەين ناقدارين سۆرى، مسرى و عيراقى دا بەلاق دكرن داکوكى ل دووبارمبوونا كەربوكين و تۆندبوونا عەرمبان ب دژى ويلايەتەين ئىكگرتيىن ئەمريكا دكر، دبیت ئەف هزرە ژلايى كۆميۆنستين تۆندرهوين مۆسلەمان يان ژلايى رۆژنامەين نەحكوموى يىن هەريەمى قە پشتهقانى ليھاتبیت كرن. هەرۆهسا دبیت ژلايى بەرپرسيى حكوموى

معروف دواليى

يىن لاوازقە پشتهقانى ليھاتبیت كرن، ئەوين دقيان بەرئى هووشيارئى بدەن هزيرين خۆ يىن نەگونجايى، دبیت پشكدارى د نيازپاكيا نەرازيبوونا ئەمريكا دا لىدۆر پيشقەبرنا پرسا كوردان، فلستنى يان ئەو پيشقاتين وى دهمى يىن نەباش بۆ بەرژمۆهنديين ويلايەتەين ئىكگرتيىن ئەمريكا و هەرۆهسا ئەف ناريشە بۆ باشترين بەرژمۆهنديين عەرمبان بخۆ زۆر نەباش بوون. لقيرى دبلۆماتكارين ئەمريكا دترسيان سەكرەميين كورد ئەوين لىقى دهمى ل سۆريا و ئۆبنان دژيان بەيئە پالدان پشكداريى دقى چەندئى دا بكن. هەرۆهسا باليۆزخانەيا ئەمريكا ل بەغدا هەمان بيروبوووجوون دەربرارى كوردين عيراقى هەبوو. لەورا پتر گرنكى دا بەلاقكرنا بەلاقووكان ب زمانى كوردى(CIA,19 July , 1950).

ژقەريژا ئەڧا ل سەرى ئامازە پيھاتيه دان، لىقى دهمى و مزارەتا دەرڧە يا ئەمريكا دابوو دياركرن، « پيدڧييه باشترين پينگافين مە ئەو بيت سەنتەريى بەيزبوون و ژناقبرنا هزرا دژى ئەمريكان كونترۆل بكەين» هەرۆهسا دابوو پيشنيازكرن، پيدڧييه بەرنامى سەرەكى يىن دبلۆماتكارين ئەمريكا بۆ كومكرنا پيزانينا ل سەر ئەڧان خالين سەرەكى پراوستن:

دماوهيى دناڧبەرا ۲۲ حوزەيرانئ تا ۳ تيرمەها ۱۹۵۰ئى، حكومەتا عيراقى هيزين خۆ ل سەر سنۆرى دناڧبەرا عيراق و ئيرانئ دا بنەجھكرن، ب تايبەتى ل باشۆرى رۆژئاڧايى ئۆرميى، داکۆ ريكى لېەر هاتن و چوونا نوونەرين مەلا مستەفا بارزانى بگريت و سنۆرين خۆ پياريزيت.

دۆڭمىن عەرەبىيان مفايى ژى ومردگرن(CIA,19 July , 1950). بۇ نموونە، پىشتگۆھاقتىتتا كوردان ل عىراق مەزنتىن ئارىشە بۇ وئ پەيدا بووينا و پىدقىيە ل رىكىن چارەسەرييان بۇ قى پىرسى بگەرھيت داكۇ نارامىخ دناقخۇ دا پەيدا بگەت و مافىن كورد ل دويىف دەستوورى و سۆزىن پىن ھاتىە دان پىن ھىنە دان.

سەرەراى ئەقە ل سەرى ئامازە پىھاتىە دان، ل ناھەراستا گولانا سالا ۱۹۵۰ئ، دىلۇماتكار و ھەوالگىرىيا ئەمىرىكا بەردەوام دويىچوونا چالاكى و ئىنىن سەرەراىەتيا كوردى، ب تايىەتى مەلا مستەفا بارزانى ل ئىكەتيا سۆقىيەتى و رۆژھەلاتا ناڧىن، ب تايىەتى ل سۆرىيا، لۇبنانى و عىراقى دكر، چونكى ئقى دەمى دا بەردەوام سىخۇرىن ئەمىرىكا راپۇرت بۇ بالىۇزخانەيىن ئەمىرىكا لىدۇر پەيوەندىيىن سەرەراىەتيا كوردى دگەل ئىكەتيا سۆقىيەتى و چالاكىن ئىكەتيا سۆقىيەتى دناڧ كوردان دا فرىدكرن. لەورا دى بىنن، پىشتى دويىچوونەكا دىر و درىژ ھەوالگىرىيا ئەمىرىكا نامەيەك بۇ ومزارەتا دەرڧىيا ئەمىرىكا فرىكرى يە و تىدا دايە دياركرن، ل ۲۴ گولانا ۱۹۵۰ئ، مەلا مستەفا بارزانى دگەل ھندەك ژ ھەقالىن خۇ كۆمبوونەك دگەل ھندەك سەرەراىەتيا كورد (ناڧىن وان نەھاتىنە دياركرن)، لچھەك (ناڧىن وئ نە ھاتىە دياركرن) ل نىزىكى سنۆرى ئىرانى و تۆركيا كومبىوون، نارمانچ ژ قى كومبىوونى گەنگەشەكرنا ئاسانكارىيان ژىۇ دروستكرنا ئىكگرتنەكى دناڧەرا كوردىن ئىران، تۆركيا، سۆرىيا و عىراقى بوو، ژىۇ دروستكرنا حكوومەتەك سەرەراىەتيا يا دا بىتە جھى رازىبوونا ويلايەتيا ئىكگرتىيىن ئەمىرىكا، ھەروەسا ل ۲۵ گولانا ۱۹۵۰ئ، ۳ نوونەرىن مەلا مستەفا بارزانى (ناڧىن وان نەھاتىە دياركرن)، ب ئەركەك ژ باكو ل ئىكەتيا سۆقىيەتى دەرەفت بوون و نارمانچا وان يا سەرەكى گەنگەشەكرنا پىرۇپاگندىن نەتەوھىي يىن كوردى بوو، ھەزى يە بىزىن ھەر ئىك ژ قان ئەنداما بەرەف ئەوان وولاتىن ئامازە پىھاتىە دان چوو بوون. لىدويىف پىزانىن ھەوالگىرىيا ئەمىرىكا ، ئقى دەمى مەلا مستەفا بارزانى سەرەراىەتيا بزاڧا نەتەوايەتى يا كوردىن عىراقى ل باكو بوو(CIA,11 July , 1950).

۱. پىدقىيە راستەكرنىن دروست راستەووخۇ و بلەز بۇ دەستەلاندارىن قان جۆرە چىرۇكان وەك رۆژنامەيىن سۆرىيا بەيەنە ئەنجام دا، نقىسىنگەھا بەرژەوەندىيىن ئەمىرىكا ل عىراقى پىدقى ۲۰ مىلۇن دۆلاران بوو ژىۇ ئەنجامدانا قى كارى ل سۆرىيا. ھەروەسا ئامازە ب ھندى دايە پىدقىيە ئەف دويىچوونا قان جۆرە چىرۇكان بەيەنە كرن، پىزانىن لىدۇر بەيەنە كومكرن و بەيەنە فرىدكرن داكۇ نقىسەرى ھزرىن خەلەت بەلاڧكرىن پالەت بۇ ھەلسەنگاندانا ھزرىن خۇ ھەروەسا شاشىيىن خۇ لىدۇر وان ھزرىن خەلەتيا وى بەلاڧكرىن راستەكەت و ھەقىچ بگەت.
۲. ئەگەرئارىشە پەيدا بوون، پىدقىيە ئەمىرىكا بەردەوام د ھەمى ھەلكەتتان دا داكۇكىخ ل سەر سىياسەتا خۇ يا نۆى بگەت و بىن لايەتيا خۇ دەھەركيا كورد و عەرەبان دا كوردان چ ھەفركى دگەل وان نەبوون . مەبەستا تە كىشەيا كورد و فەلىستىنيا دا شرۇڧەبگەت، ھەروەسا پىدقىيە ويلايەتيا ئىكگرتىن ئەمىرىكا بەردەوام ئامازىن بەندى بىدەت پىسا كوردى و فەلىستىنيان نەرىڧگرە بەرامبەرى نىزىياكىيا بەرژەوەندىيان ژىۇ دروستكرنا پەيوەندىيىن بەيەن يىن دىلۇماسى دگەل جىھانا عەرەبى و ھەڧكارىكرن دگەل ھىڧىيىن وئ يىن پىشەبىرن و پىشەكەفتنى دا(CIA,19 July , 1950).
۳. پىدقىيە ويلايەتيا ئىكگرتىن ئەمىرىكا بەرى ھزرا عەرەبى بەدەن ئارىشەيىن وان يىن ناڧخۇيى و بەيەنە پالەن ھىزا خۇ د بياڧىن پىشەبىرنا كومەلايەتى و ئابۇرى دا بۇ ماوھىەكى درىژ ل وولاتىن خۇ تەرخان بگەن.
۴. ل دووماھىي ومزارەتا دەرڧىيا ئەمىرىكا دابوو دياركرن، پىدقىيە ويلايەتيا ئىكگرتىن ئەمىرىكا بۇ وولاتىن عەرەبى ديار بگەت ، ھىزا خۇ ھەمى ب دزايەتياكرنا ويلايەتيا ئىكگرتىن ئەمىرىكا و ئىسرائىلى گىردايە و چ گىرنگى ب پىرۇسىسا ئارىشەيىن خو يىن ناڧخۇيى نەدايە، ئەف چەندە بوويە ئەگەرى ھەستىياركرنا بارودۇخان، بتنى

۱. پىرسا كوردستانى
۲. مېژوويا پىرسا كوردى ل عىراقى،
۳. مېژوويا پىرسا كوردى ل ئىران و تۆركيا
۴. كومكۆزيا كوردان ل تۆركيا و عىراقى دناقبهرا
پهيماننا لۆزان و شهري دووي يى جيهاننى دا(CIA,21
(September , 1950).

ل دووماهيا هفتيى ل ريكهفتى ۳ تيرمهها ۱۹۵۰ئى،
سهرۆكى ئويجاخا سهرهدا يا هۇزا ههركى، فهتاح ئاغا هاتبوو
ئۆرميى ل ئىرانى، دچوارچووقى سهرهدانا وى دا وهسا هاتبوو دياركرن،
ناقبرى گوتبوو گهلهك كوردان پشتهفانيا پهياما مهلا مستهفا
بارزانى بكن، دگهل هنديدا بهلگهنامهين ئاشكهر ل دؤر رۆزا
قى پهيامى ديار نينن(CIA,21 September , 1950).

دماومىى دناقبهرا ۲۲ حوزميرانى تا ۳ تيرمهها ۱۹۵۰ئى،
حكوممهتا عىراقى هيزين خو ل سهر سنؤرى دناقبهرا عىراق و
ئىرانى دا بنهجهكرن، ب تايبهتى ل باشؤرى رۆزئاقايى ئۆرميى،
داكو ريكى لبر هاتن و چونا نونهرين مهلا مستهفا
بارزانى بگريت و سنؤرين خو بپاريزيت. ههروهسا زلايى
خوقه، حكوممهتا ئىرانى هيزين خو دگهل ۸۰۰ چهكدارين
نهرىكخستى ل دهرووبهريى ئۆرميى بنهجهكرن. مهبهستا
ئىرانى ژقى چهندي چاقديريكرنا بزاقين لهشكهرى عىراقى و
هيزين كوردى بوو(CIA,11 July , 1950).

ل خزيرانا ساللا ۱۹۵۰ئى، شاندهكى كوردىن عىراقى
بهرف بهيرؤتا پايتهختى لىنان برپكهفتن، ب تايبهتى ل ۶
حوزميرانا ههمان سال، هندهك نهندامىن پارتى ديموكراتى
كوردستان، پيكاهاىبون ژ (عزهددين عهبياس، عهلى حاجى
سعيد، يوسف حاجى سهعيد و عهبدولحهמיד حهميد) ژ
كهركووكى بهرف بهيرؤتى چوون و ل ئوتتالا (بسفؤر)
راوهستيا بوون، ههروهسا ل ۶ حوزميرانا ۱۹۵۰ئى، كوردهكى
دهقهر جهره ل سؤرى بنافى (خؤرشيد رهمو) سهرهدانا شاندى
پارتى ئهقى ل سهرى نامازه پيهاتيه دان ل ئوتتالا بسفؤر كر
بوو، ل ئىفارييا ههمان رۆز ههر پىنج كهسايهتيا سهرهدانا
باليؤزخانهيا ئيكهتيا سؤقيهتى ل بهيرؤت كر بوو. ههزى يه
بيژن، رهمو بو باليؤزخانهيا ئيكهتيا سؤقيهتى ل بهيرؤتى كار
دكر(CIA,19 July , 1950).

دناقبهرا ۲۲ حوزميرانا ۱۹۵۰ئى تا ۵ تيرمهها ۱۹۵۰ئى، نوونهرين
مهلا مستهفا بارزانى ژ ئيكهتيا سؤقيهتى بو عىراقى سهرهدانا
باكؤرى رۆزئاقايى ئىرانى دكر، ئيك ژ فان كهسايهتيا براى
مهلا مستهفا بارزانى بوو، ههروهسا ئيك ژ ئهركين نوونهرين
ناقبرى ريكخستا ريكان بوو ژبو پهيامىن مهلا مستهفا
بارزانى ژ ئيكهتيا سؤقيهتى بو عىراقى برپكا ئىرانى.

دناقبهرا ۵ تا ۷ تيرمهها ساللا ۱۹۵۰ئى، نوونهرين
كوردىن عىراق، ئىران، تۆركيا و فهرهنسا كونفرانسك بنافى
(كونفرانسى كوردان ل پاريس) گرئدابوو، دقى كونفرانسى
دا هندهك برپارىقى رهنكى لخؤارى هاتبوون دا :

۱. ريكخراوا ئيكگرىتيا كوردى و سهربهخؤ بهيتيه
دروستكرن.
۲. چاپكرن چوار پهرتووكان لدؤر پرؤياگنديى
كوردان بزمايىن ئنگليزى، فهرهنسى و كوردى
ئزير چاقديرييا راستهوخؤ يا (كاميران بهدرخانى)
ل سهر فان بابتهين لخؤارى دياركرى :

دروستكرنا دولهتهك سهربهخۆ، ههروهسا ههوالگيريا ئهمريكا ئامازهبهئى دايه، سهركرى پهبابهئى كوردىن عيراقى، مهلا مستهفا بارزانى بهرهف مۆسكۆ چوو بوو ژبو ئامۆژگاريان و پاشى بهرهف بهيرۆت چوو بوو، داکۆ پهيوهئى ب هندهك كين بهرپرسي ئهشكهرى يين سۆرى يين كوردى بكهت، دههمان دم دا، د راپۆرتان دا هاتبوون بهلاڤكرن هندهك كوردىن ئيرانى ژبو دانووستاندى دگهل باليۆزخانهيا ئيكهتيا سۆقيهتيا بهرهف بهيرۆت قه چوو بوون. ههروهسا د ههمان بهلگهنامايه ئهمريكا دا هاتيه، كوردىن ديمهشق وهك خوبهخش خۆ ئامادهكرى يه داکۆ شهري بۆ سهربهخۆيا كوردستانى بكهن، ههروهسا لقى دهمى دا كوردىن كوميوست بهردوام چهك ژ عيراقى دكرى (CIA, 5September , 1950).

سهرماي هندهك ئاشكرانرا راستيا ئهقان راپۆرتان زۆر ب زهمهت و سهخته بهيته ئاشكرانرا، بهئى يا ئاشكرايه، راپۆريا ديموكراتا نازميريجانى ئهوا ب شيويهك نهيى ل ئيكهتيا سۆقيهتيا دهاته پهخشكرن، ” داخووا بهرنامهك ئهشكهرى يى كوردان ” دكر، ههروهسا ئهق راپۆرى بهلاڤكر بوو، هيژين پارتى زانى هاتينه دروستكرن و وهك ” هيژا شۆرما نهتهوايهتيا يا كوردى ” د ئامادهباشيى دانن، بهئى ئهق چهنده ژلايى ئيرانى قه نههاتبوو پشت راستكرن، بهردوام ههرا ئيكگرتن و سهربهخۆيا كوردستانى دهاته بهلاڤكرن و ههرا ئهيلۆلا سالا ١٩٥٠ئ ئهئندامين (پارتيا ديموكراتا كوردستانى- عيراقى) هاتبوو ئاگههداركرن، بهرههفيا بۆ دهسپتياكرنا ههوين بهيزب دژى هيژين ئيمپيراليزمى و عيراقى بكهن، چونكى ئهوان ههرا دكر هيژين ئيمپيراليزمى واته برىتانيا و ئهمريكا يين ل پشت سياسهتا عيراقى ژبو بن پيكرنا مافين نهتهويه يين مللهتى كورد (CIA, 5September , 1950).

ل دهسپتيا ئهيلۆلا ١٩٥٠ئ، لۆر چالاكيين سياسى يين كوردان ل رۆژهلاتا ناڤين و ديار بوونا مهلا مستهفا بارزانى ل دهقهرى ژبو ريكسختن و خۆ ئامادهكرنى بۆ چالاكيين سياسى و لهشكهرى، دمزههق پيزانيين ههوالگيريا ئهمريكا روونكر بوو، ب ئاشكهرى ريكهفتن دناڤهرا نهتهوهپهروميين كورد و ئيكهتيا سۆقيهتيا دا، نوونهرين وان دهقهران يين دى ل پاشهپۆرى ب دولهتا كوردى قه هينه گريدان يين ههين، ههوالگيريا ئهمريكا پيشبينيكر بوو، دى بۆ ئيكهمين جار ئيكهتيا سۆقيهتيا هيژين خۆ برىكا كوردان و ب سهرۆكاتيا مهلا مستهفا بارزانى روهانى رۆژهلاتا ناڤين كهت. ههروهسا ئهق بهلگهنامايا ههوالگيريا ئهمريكا دايه خوياكرن، كورد دا پيدڤيئى لهشكهرى و چهكهك زۆر برىكهك نهيى بدهستقه دئين، كورد ب باشى هاتينه ريكسختن و باومريهك مۆكم ب سهركردين خوو ههبوو، راپۆرتى ههوالگيريا ئهمريكا دابوو دياركرن، سهرۆكى پارتا كۆميوستى يا سۆرى (خالىد بهگداش ١٩١٢-١٩٩٥) بۆ ژيدمركى سهربهخۆ دابوو دياركرن، دپيشهاتين روويدانا شهري ل رۆژهلاتا ناڤين دا، دى ئيكهمين بزاڤ ب دژى برىتانيا و ئهمريكا ل دهقهر جهريرى ل سۆرى و كوردستانا عيراقى ب سهرۆكاتيا مهلا مستهفا بارزانى دهسپتياكهت، لۆڤ پيشبيني پارتيا فليستى (محمد نهر ئهواد)، ” ئهگه كوردان دهست ب لفينين خۆ كريا، هينگى دا عهره ب ژى دهست ب لفينين خۆ كهن” (CIA, 1September , 1950).

ژلايهكى ديقه ژيدمركى باومرييكرى ب ههوالگيريا ئهمريكا راگههاندبوو، هۆرين كوردى ب پشتهفانيا مهلا مستهفا بارزانى ل دهقهر جهريرى ل كوردستانا سۆرى خۆ بهرههفكرى يه بۆ دهسپتياكرنا شۆرما ب دژى هيژين سۆرى (CIA, 1September , 1950).

ل ئهيلۆلا ١٩٥٠ئ، ههوالگيريا ئهمريكا دبهلگهنامايهك خۆدا ئامازه بهئى دايه ” چالاكيين ئيكهتيا سۆقيهتيا دناڤ كوردان دا زيدهبويينه ” ، ههروهسا روونكرى يه بزاڤا نهتهوايهتيا كوردى ژلايى ئيكهتيا سۆقيهتيا قه دهيته پشتهفانكرن و بهرهههكرن، ههوالگيريا ئهمريكا دايه خوياكرن، لڤي هندهك ژيدمريين نهيى يين نهپشت راستكرى نوونهرين ئيكهتيا سۆقيهتيا ههولين بهيز دهن، كوردان پالدىن ژبو

**IRAQI KURDISTAN:
AN ANALYSIS AND ASSESSMENT OF THE
DEVELOPMENT AND OPERATION OF THE
POLITICAL SYSTEM**

وہک پارچەك ژ سیاسەتا خۇیا گشتی ژیۆ زیدەرکونا تیكدانا رۆژهلالاتا ناڤین، ئیکەتیییا سۆقییەتی بۆ ماویەکی درپژ پشتهفانییا بزافا نەتەواپتیا کوردی کرپوو، ژیۆ قی مەبەستە ب شپۆیەکی بەفرهه پرۆپاگاندە بکاردئینان، بەلی دیار نینە تا ج رادە بهیزبوون، هەورەسا هەوالگێرییا کوردی ژلایئ ئیکەتیییا سۆقییەتیقە ل نەخجوان، ل نیزیك سنۆری ئیران و تۆرکیا دەاتە مەشقکرن، هەورەسا هەوالگێرییا کوردی بەردەوام سەرەدانا هۆزین کوردی ل ئیران، عێراق، تۆرکیا و سۆریا بی هەبوونا ئاستەنگان دکرن، هەبوونا مەلا مستەفا بارزانی دگەل ۵۰۰ تا ۷۰۰ بارزانیین کورد بەردەوام راپۆرت ل دۆر دەاتە بەلاڤکرن، ناڤیری ب هاریکارییا ئیکەتیییا سۆقییەتی پلانەک ل دۆر دورستکرن هیزەکی ل ئیران یان عێراقی هەیه، سەرپرای هندی بیت ئالۆزی و نەرازیبوونین نەیاسایی ل کوردستان زیدەبین، بەلی تا رادەکی زۆر نەیا گونجایە کورد چەکی ب شپۆیەکی بەفرهه ب دژی هیزین عێراق، ئیران و تۆرکیا بی بەشداریییا راستەوخۆ یا ئیکەتیییا سۆقییەتی راکەن، ئەف پێشبینی یە ژى جەن گومانئ بوو، ژبەرکۆ ئیکەتیییا سۆقییەتی نەدقییا قی جاری خۆ تیکەلی ئەقچ چەندی بکەت، هەوالگێرییا ئەمریکا ئامازە بەندی دابوو، ئەگەر هاتوو سەرەلدا کوردی نەیا سەرکەفتی بیت ژى و نەهاتە پشتهفانکرن ژلایئ ئیکەتیییا سۆقییەتی قە، دئ ب شپۆیەکی تۆند کارتیکرنا ل رۆژهلالاتا ناڤین کەتن، هەورەسا دئ کارتیکرنەک زۆر خراب ل سەر پێشھاتین ئیران و ئابۆری عێراق کەت(CIA, 5September , 1950).

ل دووماهیخ هەوالگێرییا ئەمریکا ئامازە بەندی دایە، زیدەبوونا پرۆپاگاندین کوردی ل وی دەمی دا ژلایئ ئیکەتیییا سۆقییەتی قە، ئەوین هاتینە وەرگرتن ژلایئ ئەمریکا قە نیشانین پێشنیازین خزمەتا چاڤدیریین ئەمریکایە پتر ژ راستیا بەرگین بانگەشەیان پێقە دیار بوون(CIA, 5September, 1950). پەیمانیر و سیخۆرین هەوالگێرییا ئەمریکا پشت بەست ب راپۆرت و بەلگەنامەین هەوالگێرییا ئیران دابوو خۆیاکرن دناڤەر ۵ و ۶ ئەیلۆلا ۱۹۵۰ئ، مەلا مستەفا بارزانی دگەل پینچ زەلامین ب چەک ژ ئیکەتیییا سۆقییەتی گەهشتبوو زەھاو (Zineh) (زینە) ل بازتیرکی (دەقەرا) (مەرگەقەر) ل ئیران ل دۆقی پیزانیین سیخۆرین هەوالگێرییا ئەمریکا، مەلا مستەفا بارزانی دگەل (سەیدخان بەگ) سەرۆکی ئویجاخا (مەندان) ژ هۆزا هەرکی و (فەتتاج ناغا) سەرۆکی ئویجاخا (سەرحدە) ژ هۆزا هەرکی کومببوو، هەژی یەبیزین بابەتی دانوستاندن بۆ سیخۆرین هەوالگێرییا ئەمریکا نەهاتبوو روونکرن، بەلی بەلگەنامەین هەوالگێرییا ئەمریکا وەسا دایە خۆیا کرن، مەلا مستەفا بارزانی دقییا ئیکگرتنەک نەتەوی و چەپەرەکی نۆی بی شۆرەش دڕوست بکەت قە، هەرچەوابت پشتی کونفرانس بدووماهی هاتی مەلا مستەفا بارزانی دگەل زەلامین خۆ زقری بوو ئیکەتیییا سۆقییەتی قە(CIA, 14 September , 1950).

پهراویز :

١. العلم السورى ل ساللا ١٩٤٤ئ، ژلاين رۆژناما نئيسى سۆرى فه عزة حصرية فه هاتيه بهلافكرن، رۆژنامهيهكا رۆژانه بوو، بارهگاين ين سهردكى ل ديمهشقن بوو، ل ساللا ١٩٦٠ئ هاتيه پارهستاندن. عبد القادر عزة حصرية مولده ونشاته: ديسمبر، ٢٠٢٠، نامديه ل سهههقى سايتى : www.b.nrme.net
٢. لئيرئ مهبهستا رۆژنامهيا ناغبرى وهلاتن ئسرائيلن يه، ياكۆ ل ساللا ١٩٤٨ئ هاتيه راكههاندن و پيشتى بۆرينا ١ خۆلهك ويلايهتئين ئيگرتيئين نهامريكا دان پيدان بقن دهولتهتن كرو و پهيوهنديئين دبلؤماسى يئن بهيز دگهل دروستكرن. خودانئ فهكۆلينن .
٣. ناغن و ين دروست (حسين رحيمى ئاپاك) بوو، سياسههتهمدار و دبلؤماسهكن تۆركى بوو، ل ساللا ١٨٨٧، ژ داين بوويه، چهندين پۆستين سياسى و دبلؤماسى ل تۆركيا وهك بالؤزئ تۆركيا ل ئؤبنانئ و عيراقئ و مرگرت بوون. ل ساللا ١٩٦٣ئ، دمريت. بنئره-Turkish politician and diplomat hueseyin-rahmi-seyin-rahmi-apak, retrieved at : <https://peoplepill.com/people/hueseyin-rahmi-apak/> (Visiting Date 6/12/2020)
٤. معروف دواليسى سياسههتهمدارهكن سۆرى بوو، ل ساللا ١٩٠٩ئ، ل باؤيرئ حلب ژ داين بوويه، باوهزنامهيا دكتوراين ب ياساين ههبوو، دوو جارن بوويه سهرۆك وهزيرئ سۆرين: دناقههرا سالين ١٩٤٩-١٩٥٠ئ، وهزيرئ ئابؤرى ين سۆرين بوو، ل ساللا ١٩٥١ئ، ببوو سهرۆك پهرلهمانئ سۆريا، دناقههرا سالين ١٩٥٤-١٩٥٥ئ، وهزيرئ بهرهقانيا سۆرين بوو. ل ساللا ٢٠٠٤ئ، مرى يه. بنئره : عبدالقدوس ابو صالح، مذكرات الدكتور معروف الدواليبي، تحرير: محمد على الهاشمى، ط١، مكتبة العبيكات، الرياض، ٢٠٠٥.
٥. توفيق سويدى، سياسههتهمدارهكن عيراقى بوو، ل گولانا ١٨٩٢ئ، ژ داين ببوو، چهندين پۆستين حكومى ل عيراقئ و مرگرتبوون، دناقههرا سالين ١٩٢٩ تا ١٩٥٠ئ، پيئج جارن ببوو سهرۆك وهزيرئ عيراقئ، ل ساللا ١٩٦٨ئ، دمريت. بنئره. Ghareeb and Dougherty, Op. Cit, p.232